

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВНИЧИХ ШКІЛ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-509-2-3>

ВЗАЄМОДІЯ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА ТА ГАЛУЗЕЙ ІНШИХ НАУК ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Арістова Ірина Василівна

*доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри
адміністративного та інформаційного права,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Правнича школа Юридичного факультету Сумського національного аграрного університету (далі – СНАУ), узагальнюючи досвід провідних правничих шкіл України та ЄС, формує траєкторію розвитку з урахуванням специфіки закладу вищої освіти (далі – ЗВО) неюридичного спрямування. Під час планування наукової діяльності професорсько-викладацького складу, здобувачів усіх рівнів вищої освіти, вибору тем науково-дослідних робіт та тем дисертаційних досліджень враховуються не лише положення відповідних законів України, наказів МОН України та ін., але стратегія ЗВО [1].

Відповідно до Стратегії розвитку СНАУ на 2021-2025 рр. [2], місія СНАУ – примножувати людський капітал через: 1) підготовку фахівців, які розбудовують аграрний сектор та суспільство в цілому на засадах сталого розвитку; 2) наукові дослідження та інноваційна діяльність світового рівня; 3) формування свідомих громадян, лідерів, які здатні кидати виклик сьогоденню та збагачувати майбутнє [2]. Це означає, що наука на Юридичному факультеті має бути зорієнтована на розробку та використання правових засобів і способів для розбудови аграрного сектору та суспільства в цілому для досягнення Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР). Наприклад, саме так спрямована освітня та наукова складові освітньо-наукової програми (далі – ОНП) за спеціальністю Право – розуміти та впроваджувати правові принципи держави сталого розвитку (сталий розвиток міст і громад, захист екосистем суші, скорочення нерівності, якісна освіта).

Наукова (дослідницька) складова ОНП Право передбачає продукування нових знань, концепцій та моделей (або удосконалення існуючих) для ефективного правового регулювання важливих соціальних процесів, що

відбуваються під час досягнення ЦСР, що матимуть широке практичне застосування. У процесі модернізації ОНП Право особлива увага була зосереджена на виборі теми дисертації, яка має також відповідати Стратегії розвитку СНАУ. Наприклад, на Вченій раді СНАУ було затверджено наступні теми: «Інституційно-правове забезпечення розмінування земель сільськогосподарського призначення в Україні», «Інформаційно-правове забезпечення екологічних прав людини в умовах сталого розвитку», «Адміністративно-правовий статус екологічного омбудсмена в контексті завдань сталого розвитку», «Організаційно-правові засади співробітництва України та країн Європейського Союзу щодо сталого розвитку міст та громад». Зазначені теми відповідають положенням Указу Президента України [3] щодо формування напрямів наукових розвідок.

В Україні у 2019 р. затверджено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [4], у якій визначено 86 завдань національного розвитку, 172 індикатори (показники) для їх моніторингу, відповідні рекомендації. З огляду на змістовне наповнення ЦСР та завдань національного розвитку, невід'ємними складовими системи наукового забезпечення ЦСР в Україні постають: управління та менеджмент економічні науки; фінансові науки; екологічна наука; аграрна наука; юридична наука; комп'ютерні науки; технічні науки.

Вважаємо, що усі завдання та рекомендації, що містяться у Національній доповіді [4], для свого вирішення потребують ґрунтовного аналізу щодо з'ясування місця кожної галузі науки (у тому числі і юридичної) та здійснення їх конструктивного об'єднаного внеску у досягнення ЦСР. Ґрунтуючись на положеннях Указу Президента України [3], Національна Академія правових наук України впроваджує політику щодо формування відповідних напрямів юридичних розвідок. Аналогічна ситуація щодо напрямів наукових досліджень спостерігається і в рішеннях інших Академій наук України.

Важливо, що темою Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (далі – WSIS) у 2023 р. поставали напрями дій WSIS для покращення та прискорення досягнення ЦСР. Актуальним для України постає впровадження оголошених напрямів з огляду на нові тенденції, нові знання та існуючий передовий досвід. Враховуючи роль науки у розвитку інформаційного суспільства, вважаємо, що саме представники наукової спільноти мають зробити свій вагомий внесок у розробку ефективних механізмів досягнення ЦСР з використанням можливостей інформаційного суспільства.

Власний досвід підготовки наукових кадрів (дослідників) у СНАУ доводить, що під час розкриття предмета дослідження доцільно враховувати сучасні тенденції юридичної науки. Зокрема, йдеться про взаємодію галузей права та взаємодію юридичної науки з іншими галузями наук. Під час аналізу завдань, визначених у Національній доповіді – Цілі сталого розвитку: Україна [4], у одній із авторських публікацій [5] було зазначено, що юридична наука має визначати

напрями та правові засоби свого ефективного внеску у створення комплексного міждисциплінарного механізму для досягнення ЦСР [5].

Попередній контент-аналіз деяких завдань, індикаторів та рекомендацій, що закріплено у Національній доповіді [4] (на наявність юридичного трактування у безпосередній формі), дозволив з'ясувати наступне. Наприклад, для розв'язання завдання 2.1 «Забезпечити доступність збалансованого харчування на рівні науково обґрунтованих норм для всіх верств населення» [4] рекомендовано «стимулювання створення малих господарств (площа до 50 га), зокрема сімейних ферм, через удосконалення правової бази...» [4] (йдеться про досягнення ЦСР № 2 – «Подолання голоду, розвиток сільського господарства»). Ефективна реалізація, зокрема, зазначеного завдання та рекомендації потребує зваженого об'єднання зусиль науковців, які є фахівцями з різних галузей права.

Пропонується для визначення місця та ролі юридичного механізму у досягненні ЦСР наступний алгоритм дій: 1. Визначення суспільних відносин, які потребують упорядкування за допомогою правових норм. 2. Аналіз характеру суспільних відносин (управлінські, майнові, інформаційні та ін.). 3. З'ясування рівня складності та структури суспільних відносин. 4. Пошук правових способів та засобів регулювання суспільних відносин, зважаючи на існуючий взаємозв'язок галузей права у системі національного права та тенденцію розвитку інформаційної концепції права в умовах інформаційного суспільства.

Наукова школа Юридичного факультету СНАУ спрямована на взаємодію галузей права з галузями науки. У контексті досягнення ЦСР № 15 виникає завдання 15.3 – «Відновити деградовані землі та ґрунти з використанням інноваційних технологій», для вирішення якого необхідне правове регулювання суспільних відносин за допомогою норм екологічного, земельного, інформаційного, адміністративного, цивільного, цивільно-процесуального та кримінального права. Наприклад, це роботи: 1) Нежевело В.В. «Правові засади публічного адміністрування у сфері користування землями державної та комунальної форм власності» (2023); 2) Мороза О.В. «Докази та доказування у спорах, що виникають із правовідносин оренди земель сільськогосподарського призначення» (2025); 3) Кішінець Ю.А. «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин в контексті земельної реформи в Україні» (2025).

Наприклад, під час розв'язання завдання 15.3 «Відновити деградовані землі та ґрунти з використанням інноваційних технологій» (у межах ЦСР № 15) [4] є потреба у проведенні наукового дослідження (зокрема, дисертаційного) зі спеціальності Право. До речі, тематика одного із таких досліджень вже затверджена – «Інституційно-правове забезпечення розмінування земель сільськогосподарського призначення в Україні». Водночас, для отримання наукових знань щодо особливостей суспільних відносин, що виникають під час розмінування

зазначених земель, виникає об'єктивна потреба у взаємодії (у різних форматах) юриста з представниками інших наук: наук про Землю (геодезія, ґрунтознавство, експертна оцінка землі та територіальне планування, картографія, географічні інформаційні системи та ін.); сільськогосподарські науки (наприклад, ветеринарія, агрономія); екологічні науки; комп'ютерні науки тощо. До речі, до структури Юридичного факультету СНАУ входить кафедра геодезії та землеустрою, що безумовно, сприяє такій взаємодії.

Ще одним прикладом проведення дисертаційного дослідження, спрямованого на вирішення завдання 16.7 (у межах ЦСР № 16) «підвищення ефективності державної влади та органів місцевого самоврядування» постає дисертація Калужної С.В. «Органи місцевого самоврядування України як суб'єкти інформаційного права». Зазначена робота є прикладом конструктивної взаємодії норм інформаційного, адміністративного та муніципального права.

Підтвердженням спільного розв'язання завдань для досягнення ЦСР фахівцями юристами та представниками інших наук є, наприклад, підготовка та публікація наукової монографії у 2023 р. «Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку». Водночас, усвідомлюється необхідність активізації взаємодії науковців правничої школи Юридичного факультету СНАУ з представниками інших галузей знань для отримання нових наукових знань для досягнення ЦСР.

Література

1. Арістова І.В. Роль Стратегії розвитку закладу вищої освіти у процесі підготовки дисертацій: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. «Підготовка дисертацій в умовах воєнного стану: актуальні питання та шляхи їх вирішення». НДІПП. ЦУЄНС (28 вересня 2024 року) м. Рівне, Україна. С.7-10. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-411-8-1>
2. Стратегія розвитку Сумського національного аграрного університету на 2021– 2025 рр. URL: <https://goo.su/M5U>
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019> (дата звернення: 20.04.2025).
4. Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcoIJDc> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Арістова І.В. Національний механізм реалізації цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства в Україні: роль юридичного механізму та його складових. Монографія: Сучасна парадигма публічного та приватного права в умовах сталого розвитку. Scientific monograph. Vol. 1. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. P. 1-31. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-1>